

Kiistämisen rajat – suutari Lindholm ja kansanomainen vastarinta varhaisessa työväenliikkeessä

Suomalaisen työväenliikkeen varhaisvaiheita leimasi aatteellinen häilyvyys ja suunnan etsintä. Työväenpuolueen ytimessä hääri 1900-luvun alkaessa sellaisia omaleimaisia persoonallisuuksia kuin tulisieluinen utopistisocialisti Matti Kurikka tai puhujankyvyyistään ja juoppoudestaan tunnettu suutari Eetu Salin. Vuosisadan ensikymmenen kuluessa työväenliikkeelle kuitenkin muodostui entistä yhdenmukaisempi sosiaalidemokraattinen, kautskylainen ohjelma ja ylhäältä johdettu puolueorganisaatio. Yhdenmukaistuminen työnsi monet työväenliikkeen varhaisista pioneereista syrjään sen aktiivisesta ytimestä. Kiusalliset, ”vääräoppiset” rönsyt, ajatukset ja persoonallisuudet piti karsia poliittisen sanoman selkiyttämiseksi. Tämän sai kokea Matti Kurikka, joka suurlakon jälkeen vuonna 1906 erotettiin sosiaalidemokraattien riveistä. Myös Eetu Salin joutui väistymään puoluejohdosta nuorempien, radikaalimpien ja teoreettisempien tieltä, vaikka jatkoikin toimintaansa työväenliikkeessä.¹

Aatteiltaan ja toimintatavoiltaan omaleimaisia aktiiveja vilisi myös maaseudun työväenyhdistyksissä. Yksi heistä oli Vihtori Kallenkoika Lindholm, vuonna 1868 syntynyt suutari hämäläisestä Urjalan maaseutupitäjästä.² Lindholm ei omaksunut työväenaatetta samanlaisena kuin Matti Kurikka tai toinen ”ihannesocialisti”, Väinö Linnan Pohjantähti-trilogian fiktiivinen henkilöahamo räätäli Halme. Kouluja käymättömän maalaissuutari Lindholmin käsityksissä sosialismin sisältönä oli paikallistason uurastus maaseudun köyhimmän väestönosan aseman kohentamiseksi ja herrojen mielivallan vastustamiseksi. Syvennyn tässä artikkelissa siihen, miten suutari

Lindholm ajatuksineen ja toimintatapoineen sopeutui suomalaisella maaseudulla virinneeseen työväenliikkeeseen 1900-luvun alussa.

Artikkelini lähtökohtana on varhaisen työväenliikkeen suhde kansanomaiseen vastarintaan mentaliteettiin, kiistämisen kulttuuriin, joka kuvasteli rahvaan alimpien kerrosten suhdetta vallassaolijoihin. Tämä kiistäminen pysytteli tavallisesti piilossa ja ilmeni esimerkiksi kansanperinteessä. Vain poikkeuksellisesti vastarinta muuttui julkiseksi ja näkyväksi. 1900-luvun taitteessa suomalaiselle maaseudulle juurtunut sosialistinen työväenliike toimintamuotoineen tarjosi avoimelle kiistämiselle kuitenkin uuden kanavan, mitä on tutkimuksessa pidetty yhtenä syynä liikkeen vetovoimaan.³ Tarkastelen suutari Lindholmia kiistäjähahmona, jonka avulla voi avata hedelmällisiä näkökulmia kansanomaisen vastarinnan ja työväenliikkeen yhteenlimittymiseen suomalaisella maaseudulla. Analysoin sitä, mihin suutarin kiistäminen oikeastaan kohdistui ja mihin tämän aatetoverit vetivät hyväksyttävän kiistämisen rajat.

Kuka oli Vihtori Lindholm?

Kiinnitin huomiota Vihtori Lindholmiin kahlatessani läpi Urjalan työväenyhdistyksen aineistoja. Niiden joukossa oli urjalalaisen suutarin lähettämä kirje, joka oli suunnattu Helsingin kirjaltajaliitolle ja joka osoittautui suutarin omaelämäkerraksi. Kirjoituksessa Lindholm kuvaa vaihteita vuodesta 1899 kirjoitushetkeen, vuoteen 1909, ja pyytää apua hädänalaiseen asemaansa. Avunpyyntö oli luultavasti tulokseton, ja Lindholmin kirje päättyi liiton paperipinoihin. Unohnut kirje kulkeutui myöhemmin Urjalan työväenyhdistyksen arkistoon.

Kirje jättää avoimeksi kysymyksen, miksi suutari lähestyi nimenomaan kirjaltajaliittoa, kirjanpainajien ammattiliittoa? Epäselväksi jää myös se, oliko vastaanottajaksi tarkoitettu Helsingin kirjaltajayhdistys vai valtakunnallinen Suomen Kirjaltajaliitto? Ehkäpä Lindholm otti yhteyttä muuallekin, esimerkiksi omaa ammattikuntaansa edustaneeseen jalkinetyöntekijöiden liittoon. Vain yksi kirje on

kuitenkin säilynyt. Mahdollisesti suutari koki toimintansa liittyvän kirjaltajaliiton toimialaan siksi, että hän piti itseään myös kirjailijana. Kirjeessään Lindholm kertoo oppineensa ”porvari-^{*}en tuudituksessa” kirjailijaksi 1900-luvun taitteessa ja kynäilleensä useita runoja, joista yksi painettiin Helsingin Työväen kirjapainossa vuonna 1902.⁴

Jäljittäessäni tätä julkaistua runoa kiinnitin sattumalta huomiota eräässä sukututkimuksessa jäljennettyyn arkkiveisuun ”Hämäläisen suutarin elämänvaiheista” vuodelta 1902. Veisun sepittäjä J. V. Lindholm oli ilmiselvästi sama suutari Lindholm, sillä veisu kertoo suutarin elämästä Urjalassa hyvin samaan tapaan kuin hänen omaelämäkertansa.⁵ Mahdollisesti juuri tämä arkkiveisuna levinnyt runo antoi Lindholmille aiheen nimittää itseään kirjailijaksi ja rohkaisi häntä kääntymään kirjeellään kirjanpainajien liiton puoleen. Lindholmin tekstejä julkaistiin tosin muuallakin, sillä useat työväenlehdissä ilmestyneet paikalliskirjeet olivat hänen laatimiaan.

Kirjoittaessaan omaelämäkertansa Lindholm oli 40-vuotias. Hän oli kirjoittajana itseoppinut, mikä selittää omaelämäkerrassa viliseviä kirjoitusvirheitä, puuttuvia välimerkkejä ja omituisia lauserakenteita. Ilmeisesti Lindholm aktivoitui kirjallisesti vasta 1900-luvun alkuvuosina, sillä kuvauksensa mukaan hän ei ”ollu saanu mitään kouluopetusta ei lukenu historioita ei sanomia ennenkun V 1899”.⁶

Kansanihmisten omaelämäkertojen avulla voi tutkia, miten maaseudun asukkaat suhtautuivat ympäröivän yhteiskunnan modernisoitumiseen ja miten uudet aatteet vaikuttivat heidän käsityksiinsä itsestään ja päämääristään. Elämäkertoja ei kuitenkaan voi pitää pelkästään merkkeinä uudenlaisten asenteiden, valistus- ja sivistysideologioiden passiivisesta omaksumisesta. Elämäkertoissa kansanihmiset ilmaisivat paitsi toiveitaan sosiaalisesta noususta, jonka he olivat alkaneet hahmottaa mahdolliseksi, myös pettymyksiään nousutoiveita kohtaan. Jotkut kirjoittajat korostavat kykenemättömyyttään päästä eroon taloudellisista vaikeuksista ja elämässään kärsimiään ylitsepääsemättömiä takaiskuja. Monissa kirjoituksissa elämä näyttäytyykin jatkuvana selviytymistaisteluna, ei menestystarinana.⁷ Näihin kirjoituksiin lukeutuu myös Lindholmin

omaelämäkerta, jonka sisältöä kuvaa osuvasti jo otsikointi: ”Elämän Raunioilla”.

Suutari Lindholmin elämänvaiheita valottavat omaelämäkerran ja arkkiveisun ohella lukuisat muut lähteet, kuten sanomalehtikirjoitukset ja työväenyhdistysten pöytäkirjat. Lindholmin nimi toistui taaajaan myös Urjalan kihlakunnan käräjäoikeuden pöytäkirjoissa, sillä suutari esiintyi lukuisia kertoja käräjillä sekä kanteiden nostajana että syytettynä.

Lindholmista kertovien lähteiden monipuolisuus viittaa jo itsessään siihen, että suutarissa oli jotain poikkeuksellista. Lähteiden valossa Lindholm oli omaleimainen persoonallisuus, jota voi käsitellä kyläoriginellina tai -hulluna, maaseutuyhteisössä eläneenä, muiden silmätikuksi joutuneena ja poikkeavasti käyttäytyneenä ihmisenä. Kyläoriginellin tapoihin kuului viralliseen kulttuuriin kuuluneiden tilaisuuksien häirintä tai muu normien rikkominen, joka antoi muille yhteisön jäsenille mahdollisuuden erottautua originellista. Yhteisön suhtautuminen originelliin vaihteli tapauksen mukaan: joku leimattiin rikolliseksi, joku toinen nautti suurta arvostusta. Kyläoriginellit saivat tehdä asioita, jotka olivat muilta kiellettyjä, eivätkä he aina joutuneet teoistaan samanlaiseen vastuuseen kuin muut. Heiltä jopa odotettiin poikkeavaa käyttäytymistä.⁸ Suutari Lindholmin mieltäminen poikkeusyksilöksi auttaa ymmärtämään hänen työväenliikkeessä saamaansa roolia, mutta hänen vaiheensa ilmentävät myös erilaisuuden sietämisen rajoja työläistoverien keskuudessa ja koko paikallisyhteisössä.

Poliittisesti aktiivinen suutari

Vihtori Lindholm oli ammatiltaan suutari. Tutkimuksessa on kiinnitetty runsaasti huomiota suutareiden – kuten muidenkin käsitöläisten – poliittiseen aktiivisuuteen ja radikaalisuuteen, kuten Jarkko Liedes kirjoittaa tässä teoksessa. Suutarit ovat niittäneet mainetta aktiivisuudellaan niin sosiaalisissa protestiliikkeissä kuin varhaisessa työväenliikkeessäkin. Suutareita on kuvattu myös rah-

vaan filosofeiksi ja ideologeiksi, joilla työnsä lomassa oli otollinen tilaisuus valistaa asiakkaitaan aatteista ja politiikasta. Suutarit olivat luontevasti läsnä kylänraitilla, markkinoilla, toreilla ja juhliissa, missä ajatusten välittäminen ja kollektiivinen toiminnan käynnistäminen oli otollisinta. Moni suutari-aktivisti kunnostautui myös toimeliaana kirjoittajana, journalistina, puhujana ja saarnaajana.⁹

Ilmiötä tutkineet Hobsbawm ja Scott selittävät suutarien älyllisiä taipumuksia työn luonteella. Hiljainen ja puolittain rutiinimainen istumatyö oli helposti yhdistettävissä ajatteluun, tarkkailuun ja keskusteluun. Suutarin työ ei myöskään ollut erityisen vaativaa, ainakaan fyysisesti. Ammattiin valikoituivat siksi yleensä pienikokoiset, heikot tai lievästi vammaiset pojat, jotka eivät kyenneet kilpailemaan ikäistensä kanssa ruumiillisessa työssä.¹⁰

Suutari Lindholm ei ollut näkyvästi vaivainen. 167-senttisenä hän ei ollut myöskään erityisen pienikokoinen vaan varsin tavanomainen 1900-luvun alun mies. Muutoinkaan Lindholm ei ollut ulkonäöltään erityisen poikkeava: hiukset ja parta olivat ruskeat, silmät siniset ja nenä pysty.¹¹ Valokuvaa Lindholmista en ole kyennyt löytämään, joten hänen ulkonäkönsä tarkemmat piirteet jäävät arvoituksiksi. Koska suutarista kertovissa lähteissä ei mainita hänen olemuksestaan mitään, hän tuskin näytti erityisen poikkeukselliselta.

Lindholm kuvailee suutariksi päätymistään sepittämässään arkikiveisussa. Hän kertoo kulkeneensa 16-vuotiaasta lähtien oppipojkana usealla mestarilla, kunnes kaksikymmentä täytettyään ryhtyi ”mestaroimaan itsekin”. Veisunsa mukaan hän hankki elantonsa sekä kiertävänä että paikallaan pysyvänä kyläsuutarina ja otti palvelukseensa oppipojankin.¹² Pajaansa Lindholm piti Mellolan kylässä Urjalan pohjoisosassa. Leipä oli kuitenkin kapea, sillä jo vuonna 1900 kunnallislautakunnan esimies totesi erään oikeudenkäynnin yhteydessä Lindholmin varattomaksi.¹³ Vähän myöhemmin suutari jäi lisäksi kodittomaksi. Lindholm oli nimittäin aiemmin rahavaikeuksissaan pantannut perheensä asunnon paikalliselle kauppiaille. Kun Lindholm alkuvuonna 1901 istui vankilassa, kauppias myi asunnon eteenpäin Lindholmin vaimon vastustuksesta huolimatta.¹⁴ Tämän jälkeen Lindholm työskenteli ilmeisesti kiertävänä suutarina.

Todennäköisesti suutarin työt toivat kuitenkin vain osan Lindholmin elannosta. Loput vaatimattomista tuloistaan hän kokosi sekalaisilla töillä ja liiketoimilla.

Suutarin ammattitaito oli keskeinen tekijä Vihtori Lindholmin poliittisessa aktivoitumisessa, sillä työ mahdollisti kiertelyn ympäri kotipitäjää ja sen ulkopuolellakin. Vieraillessaan torpparien ja mökkiläisten luona suutari saattoi luontevasti ottaa puheeksi päivänpolttavat yhteiskunnalliset kysymykset ja poliittiset tapahtumat – uuden vuosisadan vaihteessa puheenaiheista ei ollut pulaa.

Torppien ja mäkitupien asukkaita kiinnosti ainakin Venäjän keisarin vuonna 1899 antama helmikuun manifesti, joka käynnisti Suomessa laajamittaisen poliittisen kuohunnan. Suomalainen sivistyneistö vastusti ponnekkaasti laittomana pitämäänsä manifestia ja haki toiminnalleen tukea rahvaan alimmilta kerroksilta. Kerätessään manifestin vastaista suurta adressia herrat kuitenkin havaitsivat, ettei rahvaan tukeen ollut luottamista. Monet tilattomat jättivät adressin allekirjoittamatta ja ilmaisivat näin entistä näkyvämmiin tyytymättömyyttään paikallista valtarakennetta kohtaan. Helmikuun manifestin nostattama kuohunta nosti näkyviin maaseutuväestön valmiuden omaehtoiseen poliittiseen mielipiteenmuodostukseen, mikä murensi peruuttamattomasti suomalaisen yhteiskunnan auktoriteettirakennetta.¹⁵

Yksi manifestin aktivoimista maaseututyöväestön edustajista oli Vihtori Lindholm. Omaelämäkerrassaan suutari ajoittaa poliittisen toimintansa alun juuri kevääseen 1899. Hän kuvaa tullessa tuolloin pitäjän porvarien huomaamaksi, kun hän ryhtyi julkisesti vastustamaan näiden keräämää suurta adressia. Lindholmin näkökulmasta adressi oli herrojen hanke, joka ei hyödyttänyt köyhälistöä. Hänen mukaansa adressin vastustaminen sai paikalliset herrat kuitenkin raivostumaan ja aloittamaan vainotoimet häntä vastaan. Suutarin omaelämäkerran perusteella vainot johtivat oikeustoimiin, joiden tuloksena hän sai vankeustuomion.¹⁶ Oman tulkintansa mukaan suutari siis ylitti sallitun toiminnan rajat ryhtymällä kiistämään herrojen tekemisiä.

Lindholm mainitsee omaelämäkerrassaan joutuneensa toimintansa vuoksi käräjille, mutta hän kuvailee oikeusjuttujen syitä perin ylimalkaisesti. Tämä on ilmeisen tarkoituksellista. Käräjäoikeuden pöytäkirjojen perusteella käräjäointi nimittäin ei liittynyt mitenkään Lindholmin toimintaan suurta adressia vastaan, vaan se koski hänen avioliittoaan. Suutari tuomittiin vaimonsa pahoinpitelystä ja käräjillä tekemästään väärästä ilmiannosta.¹⁷ Käräjäoikeuden todellinen syy on Lindholmille ilmeisen kiusallinen, minkä vuoksi hän korostaa oikeudenkäyntien poliittisia motiiveja. Hänen mukaansa oikeudenpalvelijat toimivat jutuissa puolueellisesti hänen suuren adressin vastaisen toimintansa vuoksi. Lindholm esimerkiksi kertoo, että oikeuden puheenjohtaja oli kuvannut häntä ”Venäjän lain” kannattajaksi ja kyseenalaistanut hänen todistuksensa toteamalla hänen olevan ”varustettuna vähemmällä älyn tiedolla”.¹⁸ Jälkimmäinen toteamus piti paikkansa myös oikeuden pöytäkirjan mukaan.¹⁹

Olennaisinta ei kuitenkaan ole se, liittyivätkö oikeudenkäynnit jotenkin Lindholmin poliittiseen toimintaan vai eivät. Merkityksellisempää on, että käräjäointi ruokki hänen katkeruuttaan herroja kohtaan. Tähän katkeruuteen limittyivät myös Lindholmin perheongelmat. Suutarilla oli 1900-luvun taitteessa vaimo ja kolme tytärtä, mutta suhde vaimoon oli riitainen. Perheen vaikeuksia pahensi asunnon menettäminen Lindholmin vankeustuomion aikana. Myöhemmin vuonna 1902 vaimon synnyttämä poika vielä kuoli puolen vuoden ikäisenä.²⁰ Vastoinkäymisten kierteseen ajautunut suutari ryhtyi etsimään katkeruudelleen ja kaunalleen purkautumiskanavia poliittisesta toiminnasta.

”Poroporvarit” liikkeen johdossa

Vihtori Lindholm joutui suorittamaan kolmen kuukauden vankeustuomiotaan Hämeenlinnan lääninvankilaan vuoden 1901 alussa.²¹ Suutarin istuessa vankilassa tapahtui pitäjässä paljon. Lehtiuutiset kertoivat, että kynttelinpäivänä 1901 Urjalaan perustettiin ensimmäinen työväenyhdistys. Yhdistyksen perustava kokous pidettiin uudessa

kunnantuvassa, ”jossa väkeä oli avarat suojat täpösten täynnänsä” ja mieliala ”erittäin innostunut”. Yhdistystä oli puuhattu kunnassa jo vuosien ajan, mutta vasta tällä kertaa asiassa päästiin puhetta pidemmälle.²²

Lehtikuvauksen perusteella työväenyhdistys käynnistyi Urjalassa wrightiläiseltä aatepohjalta. Yhdistykselle valittuun kymmenhenkiseen sääntökomiteaan kuului ”tilallisia, torppareita, renkimiehiä, maatyömiehiä ja käsityöläisiä”. Edustettuina olivat lähes kaikki sosiaaliset ryhmät. Pitäjän eliitti oli innokkaasti hankkeen tukena, mitä osoittaa se, että pitäjän köyhäintalon johtaja Felix Falk toimi perustavan kokouksen kirjurina.²³ Suomeen 1880-luvulla kehittyneen wrightiläisen työväenliikkeen periaatteiden mukaisesti aikomuksena oli luoda yhdistys, jossa olisivat mukana sekä työnantajat että työläiset. Keskusteluhytteen katsottiin ehkäisevän ongelmien kärjistymisen ja estävän työläisten mielipiteiden radikalisoitumisen. Wrightiläisten työväenyhdistysten yhtenä tavoitteena olikin padota sosialismin eteneminen Suomessa.²⁴

Käsitystä Urjalan työväenyhdistyksen wrightiläisistä lähtökohdista vahvistaa Vihtori Lindholmin kuvaus yhdistyksen synnystä. Vaikka Lindholm ei itse osallistunut perustavaan kokoukseen vankeustuomionsa vuoksi, hän ilmeisesti oli alusta asti mukana yhdistyksen organisoinnissa. Omaelämäkerrassaan Lindholm viittaa ”poroporvarien” keskeiseen asemaan yhdistyksen luottamustehtävissä ja ilmaisee ärtymyksensä erityisesti Felix Falkin ja rusthollari Karl Uotilan osallisuudesta sen toimintaan.²⁵ Suutarin kirjoituksesta välittyy käsitys, että herrojen olisi pitänyt pysyä loitolla työväenyhdistyksestä ja jättää liike työväestön itsensä ohjattavaksi.

Perustavan kokouksen innostuksesta huolimatta Urjalan työväenyhdistyksen toiminta ei saanut tuulta alleen, vaan yhdistys ajautui vaikeuksiin jo samana keväänä. Syynä olivat sisäiset jännitteet. Lindholm kuvaa omaelämäkerrassaan, kuinka yhdistys nimesi pari edustajaansa hakemaan säännöilleen vahvistuksen senaatilta. Tämän jälkeen tapahtui kuitenkin seuraavaa:

Ratsutilallinen K. Uotila Kaikessa Viisaudessaan Hyväksi näki ottaa ne säännöt ja kirjoittuttaa puhtaaksi ja toimittaa vahvistus sitte Uotila juovuspäissä kulki salmen kylässä näytteli ja ivaili säännöistä ja viimein kadotti ne siks kun kokous taas oli. ihmiset odotti turhaan sääntöjä ei tullu ja jäsenet haihtui yhdistys kuoli²⁶

Työväenyhdistyksen sääntöjen vahvistamisessa ilmenneisiin ongelmiin viittasi myös toinen lähde, *Länsisuomen Työmieheen* syksyllä 1901 kirjoittanut nimimerkki ”Jyskittäjä”. Hän oli joku paikallisista työväenaktiiveista, tuskin kuitenkaan Lindholm. Kirjoittajan mukaan maaliskuussa hyväksytyt työväenyhdistyksen säännöt oli pitänyt lähettää vahvistettavaksi, mutta niistä ei ollut sen koommin kuultu eikä yhdistys ollut enää edes kokoontunut. Kirjoittaja ihmetteli, mistä tämä johtui, ja arveli yhdistyshankkeen törmänneen vastustajien jarrutukseen: ”Onko niissä jarruttaja-uhkauksissa jotain perää, kun olen kuullut, onko raukkamaisuus meidät saavuttanut, vai mikä on?”²⁷

Lindholmin näkökulmasta syyllinen yhdistyksen tyrehtymiseen oli rusthollari Uotila. Suutari ei halunnut päästää vastuullista kuin koiraa veräjältä, vaan talvella 1903 hän haastoi Uotilan käräjille haitanteosta yhdistyksen toiminnalle. Suutarin usko oikeuslaitokseen ei ollut horjunut, vaikka käräjäointi oli aiemmin osoittautunut hänelle perin vahingolliseksi.

Käräjäoikeuden pöytäkirja valottaa Lindholmin muisteluista seikkaperäisemmin sitä, mistä suutarin ja tilanomistajan välisessä oikeusjutussa oli kyse. Pöytäkirjan mukaan Lindholm nosti kanteen Uotilaa vastaan asiakirjan hävittämisestä. Suutarin kirjallisen lausunnon mukaan Uotila oli useiden muiden henkilöiden kanssa ryhtynyt keskustelemaan työväenyhdistyksen perustamisesta Urjalaan ja yhdistystä perustettaessa sitoutunut sen toimintaan. Perustavan kokouksen jälkeen Uotila oli kuitenkin hukannut yhdistyksen säännöt ja kieltäytynyt korvaamasta kuluja uusien sääntöjen hankkimiseksi. Tämän vuoksi Lindholm vaati Uotilaa lailliseen edesvastuuseen.²⁸

Jutussa vastaajaksi haastettu ratsutilallinen Karl Uotila ei edes vaivautunut käräjäpaikalle, vaan hänen asiamiehenään toimi hovi-

oikeuden auskultantti Albert von Hellens. Puheenvuorossaan asiamies halusi kaataa kanteen sillä perusteella, ettei Uotilalla ”ollut mitään tekemistä jonkun Urjalan työväenyhdistyksen kanssa”. Tilanomistaja siis kielsi osallisuutensa työväenyhdistykseen, jonka alkuun panijaksi Lindholm häntä väitti.²⁹

Toistaessaan suullisesti kannettaan käräjillä Lindholm kertoi olevansa työväenyhdistyksen varaesimies. Yhdistys oli aloittanut uudelleen toimintansa edeltävänä syksynä. Kysyttäessä Lindholm joutui kuitenkin toteamaan, ettei ”hänellä ollut mitään valtakirjaa sanotulta yhdistykseltä”. Tämä antoi Uotilan asiamiehelle vakavan perusteen horjuttaa kannetta. Asiamiehen mukaan vastaajalle oli täysin tuntematonta, millä perusteella Lindholm esiintyi jutussa kantajana, jos hän ei virallisesti edustanut yhdistystä. Niinpä asiamies vaati kanteen hylkäämistä.³⁰

Koska Lindholm todettiin kykenemättömäksi osoittamaan oikeuttaan ajaa kannetta, kanne tuomittiin raukeavaksi. Suutari joutui oikeuskulujen maksumieheksi. Kuten Lindholm omaelämäkerrassaan happamasti toteaa, hänen istuntoon kutsumiaan todistajia ei kuultu. Lindholmin maksettavaksi tulivat vastaaja Uotilan kulujen ohella myös todistajien palkkiot.³¹ Omaelämäkertansa mukaan tyytymättömän suutari yritti viedä asian hovioikeuteen, mutta ei saanut sinnekään valtakirjaa työväenyhdistykseltään. Niinpä Uotilaa ei saatu korvausvastuuseen.³²

Käräjäistuntoon oli saapunut useita työväenyhdistyksen jäseniä Lindholmin todistajiksi, mikä viittaa heidän valmiuteensa tukea suutarin asiaa. Työväenyhdistyksen antaman valtakirjan puuttuminen herättää kuitenkin kysymyksiä Lindholmin statuksesta yhdistyksessä. Vaikuttaa siltä, että oikeusjutun nostaminen oli suutarin oma päähänpisto ja että työväenyhdistys vältti ottamasta avoimesti osaa käräjäintiin Uotilaa vastaan. Yhdistyksessä varmasti tiedostettiin oikeusjutun olemattomat voitonmahdollisuudet ja pelättiin sen heikentävän yhdistyksen mainetta entisestään. Niinpä yhdistys katsoi parhaaksi pysytellä syrjemmällä kiihkeän ja ”vähemmästä älyn tiedostaan” tunnetun Lindholmin nostamasta jupakasta.

Oikeusjutun nostaminen oli joka tapauksessa ilmaus työväestön valmiudesta entistä avoimempaan ja aggressiivisempaan paikallisen eliitin vallan kiistämiseen ja vastarinnan ilmaisemiseen. Urjalan työväenyhdistys ei tosin virallisesti vielä uskaltanut ryhtyä haastamaan yhteisön valtaapitäviä, mutta sen yksittäinen jäsen rohkeni näin tehdä. Lindholm oli leimautunut paikallisen eliitin silmissä rettelöitsijäksi, eikä hänellä edellisvuosien vaikeuksiensa jälkeen ollut paljon hävittävää. Katkera suutari vastasi kokemaansa vainoon kovin ase-in, haastamalla mahtitalollisen oikeuteen. Näin hän omaksui roolin työväenliikkeen epävirallisena kiistäjähahmona, joka haastoi avoimesti herrasväen toimet ja ajattelutavat mutta vastasi toimintansa seurauksista yksin.

Oikeusistunto valottaa kiintoisasti myös työväenyhdistyksen ja herrasväen suhteen nopeaa muuttumista. Vaikka ratsutilallinen Karl Uotila oli ollut vuonna 1901 perustamassa työväenyhdistystä, hän ei enää pari vuotta myöhemmin halunnut olla missään tekemisissä sen kanssa. Ilmeisesti yhdistyksen sisäiset luokkavastakohtaisuudet olivat osoittautuneet paljon syvemmiksi kuin Uotila ja muut pitäjän eliittiin kuuluvat olivat arvelleet. Vallanpitäjien ohjauksessa perustettu työväenliike olikin irtautunut nopeasti näiden kontrollista. Vuoropuhelu isäntien ja työläisten välillä muuttui mahdottomaksi, kun yhdistykseen pesiytyi Lindholmin kaltaisia kiistäjiä. Isäntien näkökulmasta kehityksen väistämätön seuraus oli se, että työväenyhdistys muuttui kannatettavasta edistysseurasta poliittiseksi vastustajaksi.

”Känsäkourien” järjestäytyminen

Työväenyhdistyshankkeen kaatuminen vuonna 1901 ei lamauttanut työväenliikkeen paikallisten pioneerien toimintatarmoa. Toiminnan lähtökohdat kuitenkin muuttuivat. Syyskuussa 1902 erääseen työläisasuntoon Hakkilan kylään kokoontui ”sakki tavallisia työmiehiä”, jotka perustivat Urjalan työväenyhdistyksen uudelleen. Yhdistyksen puheenjohtaksi valittiin työmiehes Evert Hokkanen, joka oli ollut mukana myös edellisvuoden hankkeessa. Hänen tuekseen nimettiin

12 hengen johtokunta.³³ Tällä kertaa työläiset organisoituivat omin voimin – herrasväkeä ei toimihenkilöiksi pyydetty. Osalliset muistivat puolentoista vuoden takaisen yhdistyksen surkean lopun.

Uudelleen perustetun työväenyhdistyksen toiminta käynnistyi ilmeisesti vireästi. Marraskuussa 1902 yhdistyksen jäsenmäärä oli jo 48, ja seuraavana vuonna luku kohosi peräti 210:een. Järjestäytymisen vetosi kuitenkin lähinnä työläismiehiin, sillä naisjäsenten määrä jäi enimmillään 20–30:een. Organisoitumista hillitsi se, että yhdistykseltä puuttui pysyvä toimitila ja kokoukset pidettiin eri puolilla kuntaa työväenaktiivien asunnoissa. Matkat piti taittaa tavallisesti apostolinkyydillä.³⁴ Tämä rajoitti väistämättä esimerkiksi kunnan pohjoiskulmilla asuneen Lindholmin osanottoa kokouksiin.

Urjalan työväenyhdistyksen perustaminen ajoittui suomalaisen työväestön järjestäytymisen toiseen aaltoon. Ensimmäinen aalto 1880-luvulta alkaen merkitsi wrightiläisten työväenyhdistysten perustamista kaupunkeihin ja maaseudun teollisuuskeskuksiin. Toinen aalto käynnistyi vuosisadan vaihteen tietämissä ja jatkui syksyn 1905 suurlakon kynnykselle. Tässä aallossa työväki alkoi järjestäytyä myös sellaisissa vireissä maaseutukunnissa, jotka eivät olleet suuria teollisuuskeskuksia tai liikenteen solmukohtia. Työväenyhdistys perustettiin tällöin Urjalan ohella useisiin sen naapurikuntiin, kuten Punkalaitumelle, Vesilahdelle, Kalvolaan ja Kylmäkoskelle. Eteläisen Suomen syrjäisimmille kulmakunnille työväenliike levisi vasta suurlakon jälkeen mobilisoitumisen kolmannessa aallossa.³⁵

Yksittäisten henkilöiden organisointi- ja aloitekyvyllä oli ratkaiseva merkitys yhdistystoiminnan käynnistämisessä. Urjalan seudulla työväenaaatteen pioneeriksi henkilöityi Evert Hokkanen, vuonna 1864 syntynyt torpan poika ja kouluja käymätön kansanmies kuten Vihtori Lindholmkin.³⁶ Hokkasen keskeiseen rooliin järjestäytymisessä viitataan lukuisissa muistelukuvauksissa. Niihin tosin on näkyvästi vaikuttanut se, että Hokkasesta tuli myöhemmin kansanedustaja.³⁷ Tästä syystä hänen nimensä on epäilemättä piirtynyt muistelijoiden mieleen paremmin kuin muiden varhaisten aktiivien.

Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ei valaise sitä, kenen välityksellä hän itse sai ensikosketuksensa työväenliikkeeseen. Toisin kuin

Kuva 1. Työmies Evert Hokkanen (1864–1918),
Urjalan työväenyhdistyksen ensimmäinen pu-
heenjohtaja ja kansanedustaja vuosien 1907–1909
valtiopäivillä. Lähde: *Yhdenvertaisuus* 15.3.1907.

työmiehenä Turun seudulla liikuskellut Hokkanen, Lindholm ei tiettävästi juuri oleskellut Urjalan ulkopuolella.³⁸ Ammattinsa vuoksi Lindholm kuitenkin liikuskeli ympäri pitäjää, mikä tarjosi hyvät edellytykset päästä kosketuksiin uusien aatteiden kanssa. Kierrellessään lähikylien mökeissä ja torpissa suutari kohtasi luultavasti henkilöitä, jotka jo lukivat työväenlehtiä tai muuten välittivät hänelle tietoa työväenaatteesta. Pian suutarista itsestäänkin tuli välittäjä, joka ryhtyi toimeliaasti tutustuttamaan kotikulmiensa työläisiä ja torppareita työväen järjestötoimintaan ja sosialismiin.

”Onko se ihminen vai perkele kun se niin touhuu”

Omaelämäkerrassaan Lindholm mainitsee, että työväenyhdistyksen perustamisen jälkeen hän pyysi yhdistykseltä luvan ”toimia tarmonsä takaa”.³⁹ Maininta korostaa suutarin intoa oma-aloitteiseen toimintaan, jonka osoituksena hän aktivoitui vuodesta 1903 alkaen paitsi agitaattorina myös työväenlehden kirjeenvaihtajana.

Lindholm esiintyi agitaattorina muun muassa asuntonsa lähellä sijainneella Nokoorin sahalla. *Länsisuomen Työmiehen* kirjoituksen mukaan paikalliset isännät väittivät suutarin yllyttäneen sahan työmiehiä laksoon palkkojensa parantamiseksi. Lehtijutun kirjoittaja – ilmeisesti Lindholm itse – pitää kuitenkin isäntien huolia lakkoilusta turhina ja moittii sahan työläisiä luokkatietoisuuden puutteesta. Hänen mukaansa ”sahan miehet eivät tekisi lakkoa, kun isompi osa on pomon heimolaisia ja saavat korkeemman palkan. Niille saisi

luvata vaikka eläkkeen lakkoajaksi, eivätkä sittenkään lakkoa tekisi.”⁴⁰ Sahan työläisten käsitys tilanteesta oli kuitenkin toinen, mistä kertoo myöhemmin ilmestynyt toisen työväenkirjeenvaihtajan raportti. Sen mukaan sahan työläiset katsoivat lakkouhittelun vain tarpeettomasti kärjistävän välit työnantajaan, ei suinkaan edistävän työläisten vaatimuksia palkankorotuksista.⁴¹ Suutarin aktiivisuus ei siis saanut työläisten varauksetonta tukea, vaan osa järjestäytyneistäkin työläisistä piti hänen toimintatapojaan liian radikaaleina.

Lindholmin tarmokkuus suuntautui sahatyöläisten ”edunvalvonnan” ohella pitäjän köyhäinhoidon kritisointiin. Hänen ja Evert Hokkasen johdolla työväenyhdistys hyökkäsi vuonna 1903 ponnekkaasti Urjalan köyhäintalon johtajaa Felix Falkia vastaan ja syytti tätä viranhoidon väärinkäytöksistä. Mielenkiintoiseksi työväenyhdistyksen ja Falkin välienselvittelyn teki se, että Falk oli kuulunut vuonna 1901 paikkakunnalle perustetun ”herravetoisen” työväenyhdistyksen keulahahmoihin, mutta uudessa yhdistyshankkeessa hän ei enää ollut ollut mukana. Lindholmin ja Hokkasen aktiivisuuden tuloksena Falk sai muistutuksen köyhäintalon hoidokkien väkivaltaisesta kohtelusta, ja pian tämän jälkeen Falk jätti tehtävänsä.⁴² Vastaperustetulle työväenyhdistykselle tämä oli merkittävä arvovaltavoitto, ja tapaus osoitti pienen järjestäytyneiden työläisten joukon saavuttaneen vaikutusvaltaa kunnallisasioissa. Menestys oli pitkälti Hokkasen ja Lindholmin ansiota. He edustivat työväenyhdistyksen radikaaleinta joukkoa, jonka johdolla yhdistys uskaltautui julkiseen vastarintaan paikallisyhteisön vallanpitäjiä vastaan.

Työväenliikkeen omaksuma aggressiivinen linja herätti kuitenkin myös vastustajat toimintaan. Suutari Lindholm viittaa omaelämäkerrassaan toistuvasti työväenaktiiveihin kohdistuneeseen pilkkaan ja vainoon. Hänen kritiikkinsä kohdistuu erityisesti nousukkaisiin, jotka kurkottivat rahvaasta herroiksi ja pyrkivät ”oikeita” herrojakin kiihkeämmin hyökkäämään työväenaktiiveja vastaan.⁴³ Lindholmin mukaan eräs suutarista virkailijaksi kohonnut ”herra” oli todennut hänestä, että ”ei siitä tiedä onko se ihminen vai perkele kun se niin touhuu”. Suutari mainitsee myös toisen pomon, joka oli saavuttanut tittelinsä rikkaan vaimon ansiosta ja joka pilkkasi työväenliikkeen

kannattajia aluksi ”Lindholmin miehiksi”. Kuvauksen perusteella työväenliike herätti vastustajien keskuudessa aluksi lähinnä ivaa, mutta liikkeen vahvistuessa suhtautuminen muuttui ja herrat käynnistivät vainotoimet työväenaktiiveja vastaan.⁴⁴

Myös muissa urjalalaisten työväenaktiivien muisteluissa korostetaan, että järjestäytyneet työläiset kohtasivat monenlaisia talollisten ja säätyläisten vastatoimia.⁴⁵ Työväenlehtien kirjoittelun mukaan työväenaktiivit olivat alituudessa vaarassa menettää toimintansa vuoksi työpaikkansa tai jopa kotinsa.⁴⁶ Kertomukset järjestäytyneiden vainoamisesta olivat keino lujittaa työväestön yhteenkuuluvuutta ja rakentaa vastakkainasettelua työväestön ja herrasväen välille. Korostamalla sitä, kuinka vaikeissa ja vihamielisissä oloissa he joutuivat aatetta edistämään, työväenaktiivit myös osaltaan pyrkivät korottamaan jalustalle omaa aktiivisuuttaan.

Suutari Vihtori Lindholmiin kohdistuneita vainoja kuvataan useissa paikalliskirjeissä vuoden 1903 mittaan. Kirjeiden juoni on sama: ne käsittelevät erään suutarin yhteenottoja pomojen kanssa Honkolan ja Kampparin seudulla.⁴⁷ Suutaria vainonneita pomoja ei mainita nimeltä, mutta kuvausten perusteella heidät on helppo tunnistaa: Toinen heistä on Urjalan länsipuolella sijaitsevaa kartanoa hoitava ”suurkapitalistin kätyri”, ”joka on vielä pahempi, kun itse kartanon omistaja olisikaan”. Toinen puolestaan toimii kartanon sahan hoitajana.⁴⁸ Lehtiutisten mainitsemat vainoojat olivat Honkolan kartanon isännöitsijä Valdemar Andersson sekä Nokoorin myllyn ja sahan hoitaja August Vesterlund. Näihin kahteen mieheen Lindholm viittaa myös omaelämäkerrassaan kirjoittaessaan vainoojistaan – Anderssonin hän mainitsee jopa nimeltä.⁴⁹

Suutarin ja pomojen yhteenottoja kuvanneet lehtikirjoitukset on kirjoittanut mitä ilmeisimmin pääosaksi Lindholm itse. Kirjoituksissaan hän käyttää itseironisia salanimiä kuten ”Tyhmeliini”. Eräessä näistä kirjoituksista kuvataan, kuinka Lindholm oli työssään joutunut kulkemaan Nokoorin sahan ja sen johtajan asunnon välistä kesällä 1903. Tällöin johtaja yhdessä vaimonsa kanssa oli ”ankarasti ärjyen” vaatinut Lindholmin luokseen ja syyttänyt tätä ”muka jostain sanomalehtiutisesta”. Kirjoituksen perusteella Nokoorin

sahan johtajan August Vesterlundin välejä Lindholmiin kärjistää nimenomaan tämän kirjoittelu Länsisuomen Työmieheen.⁵⁰ Ilmeisesti suutari tunnettiin yleisesti työväenlehden kirjeenvaihtajaksi, ja hänen juttunsa oli salanimestä huolimatta mahdollista tunnistaa kirjoitustyyliin ja yksityiskohtien perusteella. Hyökkäävien kirjoitusten kohteiksi joutuneita pitäjän vallanpitäjiä sapetti varmasti etenkin se, että heidän henkilöllisyytensä oli helposti tunnistettavissa kirjoituksista.

Työväenlehden kirjoittaminen oli yksi suutari Lindholmin harvoista keinoista vastata itseensä tai lähipiiriinsä kohdistuneisiin vastatoimiin. Henkilökohtaisuuksiin menevillä lehtikirjoituksilla hän hyökkäili vainoojiaan vastaan ja julisti näiden vääryyksistä aatetovereilleen. Näin Lindholm esiintyi rahvaan alimman kerroksen vastarintaisen asenteen tulkkina. Kirjoittelun kääntöpuolena oli se, että isäntien ja pomojen suhtautuminen Lindholmiin jyrkki entisestään ja johti vastatoimien koventumiseen. Luokkavastakohtaisuuden kärjistäminen oli toisaalta kirjoittelun tarkoituskin, sillä viha sortajia kohtaan tiedostettiin työväenliikkeessä tehokkaaksi käytevoimaksi joukkojen mobilisoinnissa.⁵¹

Jälleen käräjillä

Työväenliikkeeseen kohdistuneet ennakkoluulot näkyivät yleensä juoruiluna ja kyräilynä. Joskus liikkeen vastustajien ja kannattajien vastakkainasettelu kärjistyi kuitenkin väkivaltaisuuksiin saakka. Eräässä tällaisena yhteenotossa oli osallisena myös Vihtori Lindholm. Vuoden 1904 lopussa Lindholm liuskeli apumiehensä Hjalmar Litzin kanssa ripustamassa ilmoituksia työväenyhdistyksen kokouksesta, joka oli määrä pitää työmies Santeri Sipilän asunnolla Mellolassa. Yksi ilmoitus laitettiin Noeskosken torppaan kuuluneen rakennuksen seinään.⁵² Työväenlehden kirjeenvaihtajan, todennäköisesti Lindholmin, kertomuksen mukaan torppari, ”kapitalisteja peläten”, ei ollut sallinnut ilmoituksen ripustamista mutta ei sitä suoranaisesti kieltänytäkään. Kun ilmoitus oli ripustettu, torpan renki repi sen alas. Tämän havaittuaan ripustajat menivät torppaan muistuttamaan renkiä ilkkymisestä,

mutta tällöin torpparin aikuiset pojat ryhtyivät puolustamaan rengin toimintaa ja käskivät vierailijat ulos talosta.⁵³ Tuolla kertaa väkivallalta vielä vältyttiin, mutta seuraavana päivänä torpan pojat Frans ja Otto Noeskoski saapuivat Lindholmin asunnolle, jossa myös Litz oleskeli. Seurasi tappelu, jonka tuloksena torpan pojat ajettiin ulos asunnosta. Toinen heistä sai kahakassa haavan päähänsä.⁵⁴

Tapausta käsiteltiin käräjillä, sillä Lindholm nosti kanteen asuntoonsa tunkeutuneita Noeskosken veljeksiä vastaan kotirauhan rikkomisesta. Veljekset kuitenkin kiistivät syytteen ja väittivät Lindholmin ja Litzin aloittaneen tappelun.

Oikeudenkäynnissä esiintyneet todistajat kuvasivat kiintoisasti Vihtori Lindholmin luonnetta. Itsellinen Vihtori Helminen kertoi, että hän ”on tuntenut Noeskosken veljekset heidän lapsuudestaan saakka ja tietää että he ovat siivon miehiä mutta että Vihtori Lindholm on huonomaineinen”. Suutarin vanha kiistakumppani, Nokoorin mylläri August Vesterlund puolestaan totesi, että:

sitte yhdeksäntoista ajast’aikaa tuntee Frans ja Otto Noeskosket sekä Vihtori Lindholmin, tietää että Noeskosket ovat hiljaisia ja muutoin kunnollisia miehiä, mutta että Vihtori Lindholmin asunnossa on pidetty mitä kurinta elämää sekä perheolon että muun suhteen ja että Lindholm itse on ”kujelija”, joka voipi puhua mitä tahansa⁵⁵

Todistajan viimeiset lauseet kertovat paljon siitä, miten Lindholmin vastustajat ja ehkä myös hänen toverinsa työväenyhdistyksessä suutariin suhtautuivat.

Lindholmia luonnehti myös Noeskoskien oikeusavustaja vapaa-herra Albert von Hellens, joka oli ollut suutarin vastapuolena käräjillä jo aikaisemmin. Hän vaati Lindholmin ajamaa kannetta hylättäväksi, koska tämä oli ”tunnettu hyvin huonosta elämästään ja oli ollut vankeudessakin”.⁵⁶ Oikeus päätyi samalle kannalle, sillä se piti syytettä kotirauhan rikkomisesta toteen näyttämättömänä. Sen sijaan Lindholm ja Hjalmar Litz tuomittiin pahoinpitelystä 40 markan sakkoihin kumpikin.⁵⁷ Lindholmin käräjäintihalu johti jälleen hänelle murheelliseen lopputulokseen.

Toistuneet karvaat kokemukset ruokkivat Lindholmin oikeuslaitokseen kohdistunutta katkeruutta, joka ilmenee vuoden 1909 omaelämäkerrasta.⁵⁸ Oikeudenkäyntien pöytäkirjat piirtävät suutarista kuvan paitsi kärejöntihaluksena, äkkipikaisena ja väkivaltaisena myös kujeilevana tarinankertojana. Vaikka työväenyhdistyksessä varmasti havaittiin Lindholmin aktiivisuus aatteen edistämisessä, alkoi hänen epämääräinen maineensa muodostua myös rasitteeksi. Lindholmin kaltaisen rettelöitsijän häärtessä yhdistyksen nimissä oli herrasväen helppo lietsoa työväenyhdistyksen vastaista mielialaa paikallisyhteisössä. Työväenliikkeen näkökulmasta ongelmallista oli myös se, että Lindholmin toiminta herätti nähtävästi ärsytystä myös torppariväestössä, joka suhtautui työväenliikkeeseen häilyvästi mutta jota pyrittiin aktiivisesti vetämään mukaan liikkeeseen.

Ilmiantajan julkinen nöyryytys

Vain runsas viikko sen jälkeen, kun Vihtori Lindholm sai kahakoinnistaan sakkotuomion oikeudessa, maailmanpolitiikan kuohut saavuttivat Urjalan. Venäjällä puhjennut vallankumouksellinen liikehdintä levisi Suomeen ja käynnisti suurlakon lokakuun lopulla 1905. Lakkoliikehdintä alkoi kaupungeissa, mistä se levisi aalto-maisesti maaseudulle. Urjalassa järjestettiin lakkopäivinä useita joukkokokouksia, joiden osanottajat vaativat venäläistämistoimien lakkauttamista, laittomasti valittujen virkamiesten ja näiden ”kätyrien” erottamista, kansanvaltaisia uudistuksia ja väkijuomien kielto-lakia.⁵⁹

Suurlakon tuloksena keisarilta saatu lupaus äänioikeus- ja eduskuntauudistuksesta käynnisti valtaisan työväestön mobilisaation. Työväenjärjestöjen jäsenmäärä kasvoi Suomessa räjähdysmäisesti. Urjalassa työväenliikettä vaivasi vielä suurlakon aikaan lamaanus, mutta vuoden 1905 lopulta alkaen yhdistystoiminta puhkesi ennennäkemättömään kukoistukseen. Vuoden 1906 loppuun mennessä pitäjään oli perustettu toistakymmentä uutta työ-

väenyhdistystä, jotka kokosivat riveihinsä jopa tuhat jäsentä, kymmenesosan kunnan asukkaista.⁶⁰

Suutari Vihtori Lindholmille suurlakon murros ei kuitenkaan näyttäytynyt myönteisenä tapahtumaketjuna. Syynä oli se, että Lindholmin nimi tuli julki hänen kannaltaan ikävässä yhteydessä. Suurlakon jälkeen porvarilliset sanomalehdet nimittäin paljastivat innokkaasti henkilöitä, jotka edeltävällä venäläistämiskaudella olivat ilmiantaneet virkavallalle keisarihallinnon vastaiseen toimintaan osallistuneita henkilöitä. Tampereen santarmille ilmiantoja tehneiden henkilöiden joukossa oli myös Lindholmin nimi.⁶¹ Paljastus ei luvannut suutarille ruusuisia tulevaisuudennäkymiä, sillä paikallisen herrasväen ja ylipäänsä kaikkien suomenmielisten silmissä venäläisviranomaisten kätyrit olivat kansakunnan pahinta pohjasakkaa. Erityisesti perustuslailliset, jotka heiluttivat Urjalan lakkokokouksissa tahtipuikkoa, kiiruhtivat maksamaan kalavelkojaan kaikille venäläishallinnon kanssa yhteistyötä tehneille.⁶²

Urjalasta lähetettiin virkavallalle lukuisia ilmiantoja erityisesti vuonna 1903, jolloin pitäjän perustuslaillisten ja vanhasuomalaisten välejä kärjisti kiista Venäjän armeijan asevelvollisuuskutsuntojen järjestämisestä. Ilmiannetuiksi joutuivat lukuisat pitäjän perustuslailliset isännät ja toimenhaltijat. Joukossa olivat muun muassa Lindholmin ”arkkiviholliset” sahanhoitaja August Vesterlund ja isännöitsijä Valdemar Andersson.⁶³ Mahdollisesti Lindholmin kädenjälki näkyi juuri heitä koskeneissa ilmiannoissa.

Omaelämäkerrassaan suutari Lindholm kieltää syyllistyneensä ilmiantoihin, mutta kertoo epämääräisesti, että kaksi ”itäisen maan tietäjää” kävi tarjoamassa hänelle lahjuksia. Suutari kuvaa tietäjien kuitenkin pettäneen häntä, minkä vuoksi hänen nimensä joutui suurlakon jälkeen ”porvarisanomiin”. Tämä johti Lindholmin mukaan siihen, että hänet hädettiin ulos kansalaiskokouksesta suurlakon jälkeen.⁶⁴ Pois ajaminen saattoi liittyä 26. marraskuuta pidettyyn perustuslaillisten organisoimaan kansalaiskokoukseen. Lehtikuvauksen mukaan kokouksessa ”yritti pari henkilöä, joitten tiedettiin olleen santarmien kanssa tekemisessä, käyttää puheenvuoroa, vaan pakoitettiin ne alashuudoilla

poistumaan”.⁶⁵ Luultavasti toinen näistä henkilöistä oli Lindholm, joka mielellään käytti ääntään kokouksissa.

Lindholm kertoo joutuneensa nimensä julkistamisen vuoksi ”kahden tulen väliin”, sillä hänet hädettiin ulos myös työväenyhdistyksen kokouksesta. Lisäksi hän joutui toimintansa vuoksi tekemään synnintunnustuksen työväenyhdistyksessään.⁶⁶ Tästä ei näy jälkiä muissa aineistoissa, mutta mitä todennäköisimmin Lindholmin kertomus pitää paikkansa. Urjalan työväenliikkeessä vallitsi suurlakon aikaan perustuslaillinen vire, eivätkä yhdistyksen johtomiehet varmasti katsoneet suotuisin silmin jäsentensä toimintaa keisarivallan käytyreinä.⁶⁷ Synnintunnustuksen vaatiminen Lindholmilta muistutti toimintamallia, johon työväenjärjestöt usein turvautuivat rikkuruustapauksissa. Lakkojen yhteydessä rikkureiksi ryhtyneiltä työläisiltä vaadittiin julkinen anteeksipyyntö, ennen kuin nämä saattoivat palata järjestäytyneen työväen yhteyteen.⁶⁸

Lindholmin omaelämäkerrassa ei näy viitteitä siitä, että hän olisi katkeroitunut työväenyhdistykselle kohtelunsa vuoksi. Pikemminkin suutari syyllisti kohtelustaan pitäjän perustuslaillisen eliitin. Lindholmin mukaan ”suurlakon jälkeen perustuslaillisista passiivisista tuli ankaria bobrikoffia”, jotka ryhtyivät entistä kiivaammin vainoamaan työväenliikkeen aktiiveja paikkakunnalla.⁶⁹ Kenraalikuvernööri Bobrikovin nimi oli alkanut edustaa omaelämäkertansa kirjoittavalle Lindholmille vakavinta mahdollista haukkumasanaa, ja hän sovitti sen kuvaamaan pahimpia vihamiehiään – ironista kyllä – perustuslaillisia. Katkeruus perustuslaillisia kohtaan ei juontunut vain Lindholmin suurlakon jälkeisistä kärsimyksistä, vaan myös lakkoa edeltävien vuosien yhteenotoista hänen kotikulmiensa perustuslaillisten herrojen ja näiden kätyrien kanssa.

Suutari ja työväenliike suurlakon jälkeen

Vihtori Lindholmin nimi katosi suurlakon jälkeen Urjalan työväenyhdistyksen aktiivijoukosta. Ilmeisesti hän siirtyi vaikuttamaan vuodesta 1906 alkaen enemmän kotikyläänsä perustetussa Mellolan

työväenyhdistyksessä. Urjalan ja Kylmäkosken rajamailla toimintansa aloittanut yhdistys kokosi jäsenensä paljolti Honkolan kartanon työläisistä ja alustalaisista.⁷⁰

Lindholmin omaelämäkerta sisältää kiintoisan kuvauksen Melolan yhdistyksen varhaisesta kokouksesta tammikuussa 1906. Kokous pidettiin Honkolan kartanon kivimuurissa, ja paikalla oli myös kartanon isäntä Elis Furuhjelm, joka toimi kokouksen puheenjohtajana. Koska paikalle ei saapunut varsinaista työväenpuhujaa, Lindholm kertoo halunneensa pitää ”esitelmän Routa vuosista[,] työläisten tietämättömyydestä ja sorrosta”. Lindholmin esitelmöinti kuitenkin keskeytyi alkuunsa, kun ”Valtari anterson ja muonaorja K. Altonen ja muona orjan poika F. Lähde tulivat häiritseen meluten ja huitojen”.⁷¹ Hyvin mahdollisesti häiritsijät katsoivat, että ilmiäntajana ryvettynyt, muutenkin huonomaineinen suutari ei soveltunut puhujaksi työväenkokoukseen. Tähän viittaa se, että yksi häiritsijöistä oli kartanon isännöitsijä Valdemar Andersson, jonka välit Lindholmiin olivat jätävät.

Suutarin kertomus vapaaherra Furuhjelmin ja isännöitsijä Anderssonin osanotosta Honkolassa pidettyyn työväenkokoukseen pitää luultavasti paikkansa. Myös muissa lähteissä viitataan työväenkokousten pitämiseen Honkolan kartanon tiloissa suurlakon jälkeen⁷². Tarjoamalla kartanon tilat työväestön käytettäväksi kartanon isännistö osoitti myötämielisyytensä seudun työväestön järjestäytymistä kohtaan. Ottamalla työväestön järjestäytymispyrkimykset suojelukseensa Furuhjelm luonnollisesti halusi myös ohjata liikehdintää haluamaansa suuntaan radikalisoitumisen ehkäisemiseksi. Tämä puolestaan edellytti Lindholmin kaltaisten pahamaineisten ”häiriköiden” kampeamista yhdistyksen tai ainakin sen aktiivijoukon ulkopuolelle.

Vastoin käymisistään huolimatta Lindholm ilmeisesti jatkoi toimintaansa kotikylänsä yhdistyksessä. Hänen vaiheensa kevästä 1906 eteenpäin ovat kuitenkin hämärän peitossa. Omaelämäkerrassaan suutari ei kerro juuri mitään ensimmäisen yksikamarisen eduskunnan vaaleja edeltävästä vuodesta.

Syy Lindholmin vaiteliaisuuteen valkenee käräjäoikeuden pöytäkirjoista. Talvikäräjät kokoontuivat Urjalassa huhtikuun jälkipuoliskolla 1907, pian sen jälkeen kun ensimmäisten eduskuntavaalien tulokset olivat selvinneet. Käsiteltäväksi tuli tuolloin juttu, jonka poliisikonstaapeli J. V. Sipilä oli nostanut suutari Vihtori Lindholmia vastaan. Jutun aiheena oli viinan salamyynä. Syyttäjänä toimineen nimismies Alfred Wilkmanin mukaan Lindholm oli alkuvuonna 1907 "kotikylässään ja Hongolan kylässä Urjalan pitäjää ja muuallakin sanotussa pitäjässä myynyt luvottomasti paloviinaa". Nimismiehen todistajina esiintyi neljä henkilöä kertomassa Lindholmin viinanmyynnistä. Yksi todistajista oli Frans Noeskoski, jonka kanssa Lindholm oli kahakoinut ja käräjäoikeus pari vuotta aiemmin.⁷³

Lindholm ei ollut oikeusistunnossa paikalla puolustautumassa, mistä hänet tuomittiin sakkoihin. Suutarin poissaolon vuoksi oikeuskäsittelyä päätettiin jatkaa seuraavana syksynä. Lindholm ei tuolloinkaan ilmestynyt käräjäpaikalle. Syyttäjä tähdensi, että suutaria "ei ole tavattu kotipaikallaan eikä ole tunnetukaan missä tämä nykyään oleskelee".⁷⁴ Viranomaisten harmiksi Lindholmia ei kuitenkaan kuulunut myöskään vuoden 1908 talvikäräjille, sillä syyttäjän mukaan hän "ennen käräjiä oli lähtenyt asunnostaan pakomatkoille". Pakoilun vuoksi tuomari kehotti syyttäjää huolehtimaan, että Lindholm otetaan hyvissä ajoin ennen ensi käräjiä poliisisäilöön.⁷⁵

Syksyllä 1908 pidettyyn oikeuskäsittelyyn Lindholm saatiin vihdoin tuoduksi poliisin saattelemana. Lindholm yritti ensin kaataa syytteen väittämällä, että häntä ei ollut laillisesti haastettu käräjille, koska vain "muuan mylläri oli toimittanut hänelle kutsun". Mitä ilmeisimmin Lindholm viittasi mylläriä August Vesterlundin ja esitti joutuneensa jälleen tämän vainon kohteeksi. Lindholm kuitenkin joutui pyörtämään väitteensä, kun poliisi J. V. Sipilä ilmoitti itse toimittaneensa hänelle kärjäkutsun. Tämän jälkeen Lindholm kiisti syytteen viinanmyynnistä. Hänen mukaansa viinaa oli kaupitellut vain "eräs kuljeksivainen Lehtonen" hänen huoneessaan, eikä "hän ollut uskaltanut Lehtosta kieltää siitä". Käräjäoikeus ei Lindholmin puheita uskonut vaan tuomitsi tämän paloviinan

luvattomasta myynnistä 75 markan sakkoon, joka varojen puutteessa voitiin suorittaa 15 päivän vankeudella.⁷⁶

Käräjäoikeuden pöytäkirjojen valossa suutari vietti vuosina 1906–1908 suorastaan rikollista elämää kaupitellen viinaa ja pakoillen virkavaltaa. Taipumukset lain kiertämiseen ja tuomio viinan kaupittelusta sopivat hyvin mielikuvaan Lindholmista. Kiertävän suutarin ammatissa hän liuskeli luontevasti lähialueen mökeissä ja saattoi samalla hankkia lisäansioita kaivamalla laukustaan pullon halukkaille ostajille. Jos Lindholmin mieltää – niin kuin hän itse tekee – työväenagitaattoriksi, voi myös vitsailla, oliko tässä syy työväenlaulun nopeaan leviämiseen paikallisyhteisössä?

Käräjien pakoilu ja tuomiolle joutuminen selittävät Lindholmin omaelämäkerran harvasanaisuutta hänen vaiheistaan ensimmäisten eduskuntavaalien jälkeen. Ymmärrettävästi suutari sivuuttaa kiusallisen tapahtumasarjan vedotessaan kirjaltajaliittoon. Täydellisesti hän ei kuitenkaan jätä tapahtumia käsittelemättä vaan mainitsee:

V1907 kun Ensimmäiset vaalit oli ohi että nähtiin mitä sosialistit sai niin pomo otti erään suurvirkailian ja pieniä lisäksi ja vaati toisen T.V.Y potkiin L. toisesta pois sitte vielä vaati että ajetaan pois asunnosta eipä pomon himo ollu vielä tdydytetty olispa passittanu vankilaan jumalan armosta.⁷⁷

Mainitessaan pomon halun toimittaa hänet vankilaan Lindholm viitanee juuri viinanmyynnistä nostettuun käräjäjuttuun. Kiinnostavaa on, että suutari liittää kokemuksensa vainojen kiihtymisestä sosialistien eduskuntavaalimenestykseen. Hän antaa ymmärtää, että ”pomo” eli sahanhoitaja Vesterlund sekä muut herrat hyökkäsivät häntä kohtaan entistä kiivaammin nimenomaan vaalituloksen vuoksi.

Lindholmin tulkinnan tapahtumista voi kuitata hänen pyrkimykseen peitellä rikollista toimintaansa ja jälleen kerran politisoida kokemansa vastoinkäymiset. Suutarin omaa versiota tapahtumista ei kuitenkin ole syytä täydellisesti liputtaa ulos. Ehkäpä pitäjän ”pomot” ärsyntyivät Lindholmin liiketoimista tosissaan vasta ensimmäisten eduskuntavaalien jälkeen, kun suutarin edustama aate oli osoittanut vetovoimansa. Sosiaalidemokraatit kahmivat Urjalassa 60 prosenttia

äänistä, ja Honkolan äänestysalueella sosialistien ääniosuus ylsi miltei 70 prosenttiin. Työväenliikkeen kannatus järkytti perinpohjaisesti etenkin omaan ohjelmaansa luottaneita perustuslaillisia isäntiä, joiden puolueen vaalimenestys jäi surkeaksi.⁷⁸

Omaelämäkerrassaan Lindholm kuvaa, että vaalien jälkeen herrat painostivat työväenyhdistyksen erottamaan hänet toisesta työväenyhdistyksestä. Ilmeisesti suutari sai siis potkut Mellolan työväenyhdistyksestä joskus maaliskuun 1907 jälkeen. Tästä ei näy jälkiä muissa lähteissä, mutta luultavasti kertomus pitää paikkansa. Työväenagitaattorina esiintyneen Lindholmin liikuskelu kulmakunnalla trokaamassa viinaa – ehkä jopa vaalityön nimissä – sopi varsin huonosti työväenliikkeen ideologiaan. Urjalassakin työväenliike nimittäin liputti yleisen kieltolain puolesta. Työväenpuhujilta edellytettiin täydellistä raittiutta, ja agitaattorien viinankäyttö oli herättänyt aktiivien joukossa paheksuntaa jo ennen eduskuntavaaleja.⁷⁹ Toisaalta raittiusihanteen ja todellisuuden välinen ristiriita työväenliikkeessä oli vanhastaan jyrkkä. Monet sosiaalidemokraattien johtajat eivät suinkaan itse edustaneet absoluuttista raittiutta, mistä esimerkkinä juomalakkoliikettä ylistäneen Eetu Salinin julkijuoppous.⁸⁰ Suutari Lindholmin viinanmyyntiäkin oli ehkä katsottu paikallisessa liikkeessä läpi sormien, mutta viimeistään hänen jouduttuaan tuomiolle aatetoverien myötämielisyys karisi.

Mellolan työväenyhdistys ajautui ensimmäisten eduskuntavaalien jälkeen lamaanustilaan, kuten monet muutkin yhdistykset. Vastatammikuun alussa 1909 toimintatarmo jälleen elpyi ja yhdistys herätettiin henkiin. Viimeistään tällöin yhdistyksen riveihin palasi myös Vihtori Lindholm, joka omaelämäkertansa mukaan vastasi yhdistyksen elvyttämisestä yhdessä vanhan aatetoverinsa Santeri Sipilän kanssa.⁸¹ Yhdistykseen liittyi perustavassa kokouksessa 17 jäsentä. Lindholm ei mahtunut yhdistyksen kaksitoistahenkiseen johtokuntaan, mutta kylläkin tilintarkastajaksi ja huvitoimikunnan jäseneksi.⁸² Pienellä kyläyhdistyksellä ei ollut varaa jättää aloitekykyisiä jäseniä vaille luottamustehtäviä.

Vihtori Lindholm syyttää omaelämäkerrassaan yhdistyksen lamaan-tumisesta sen puheenjohtajana aiemmin toiminutta K. Niemeä, jon-

ka saamattomuuden hän rinnastaa omaan aktiivisuuteensa. Suutarin mukaan yhdistys kustansi Niemen jopa puhujakursseille, mutta tästä huolimatta Niemestä ei sukeutunut työväenpuhujaa. Sen sijaan Lindholm itse harjoitti puhujatoimintaa oma-aloitteisesti siitä huolimatta, ”ettei ole päässy kurseille eikä ole saanu apua”. Lindholm kertoo liikkuneensa ahkerasti vaalipuhujana ympäristökunnissa keväällä 1909 pidettyjen eduskuntavaalien edellä. Näissä puhetilaisuuksissa ”kuuliat avusti kolehdilla Eikä väitteliöitä montaa esiintyny”, kuten suutari itse kuvailee.⁸³

Lindholm tuskin liikkuskeli vaalipuhujana yhdistyksensä valtuuttamana, sillä suutari sopi huonosti puoluepuhujaksi kehnnon maineensa ja aatteellisen tietämyksensä vajavaisuuden vuoksi. Kyläyhdistys ei kuitenkaan katsonut aiheelliseksi puuttua Lindholmin oma-aloitteiseen agitointiin. Tämä tuskin ilahdutti sosiaalidemokraattisen puolueen johtoa, joka pyrki valvomaan agitaattorien soveltuvuutta tehtäviinsä. Puoluejohto edellytti, että puolueen nimissä esiintyvällä agitaattorilla tuli olla piiri- tai kunnallistoimikunnan valtakirja. Puolueessa tiedotettiin hyvin, että maaseudulla vilisti ”kaikenkarvaisia” puhujia, joiden puheiden aatesisältö ei vastannut puolueohjelmaa ja jotka saattoivat tavoitella agitoimalla taloudellista hyötyä itselleen. Niinpä puoluelehdet varoittelivat toistuvasti kyläyhdistyksiä valeagitaattoreista.⁸⁴

Lindholmin maininta kuulijoiden hänelle keräämästä kolehdista viittaa siihen, että suutari hankki puhujatoiminnalla helpotusta taloudellisiin vaikeuksiinsa. Varattomuuden aiheuttama ahdinko käy muutoinkin näkyvästi ilmi hänen kirjaltajaliitolle lähettämästään kirjeestä, joka on päiväyksen mukaan kirjoitettu vain muutama viikko eduskuntavaalien jälkeen toukokuussa 1909.⁸⁵ Lindholmin taloushuolet jatkuivat myös kirjeen lähettämisen jälkeen siitä päätellen, että hän esitelmöi Mellolan yhdistyksessä kysymyksestä, voidaanko yhdistyksen jäsen vapauttaa tilapäisesti jäsenmaksuista taloudellisten syiden vuoksi.⁸⁶ Ylipääsemättömiä ongelmia eivät jäsenmaksut Lindholmille aiheuttaneet, sillä häneltä jäi kolmen vuoden aikana maksamatta vain neljännes jäsenmaksuista. Tämä osoitti tunnollista sitoutumista yhdistykseen. Vain puolenkymmentä jäsentä maksoi samana aikana kaikki jäsenmaksunsa.⁸⁷

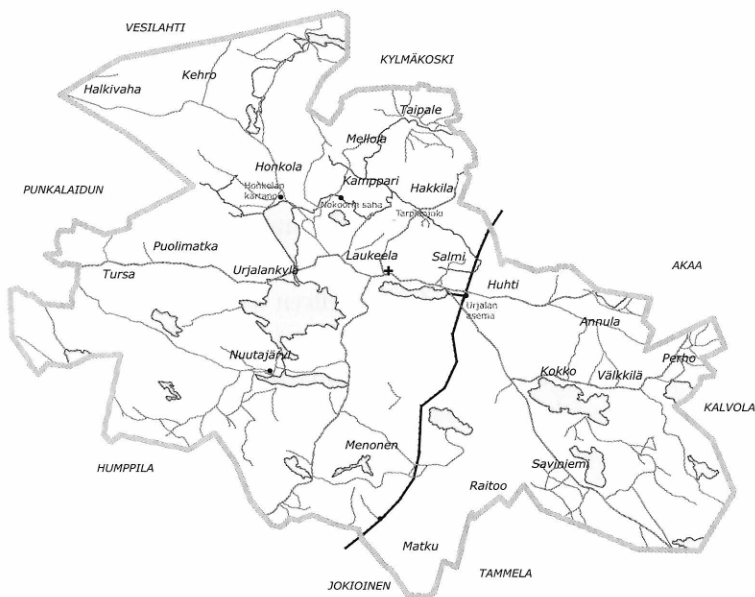
Lindholm jätti Mellolan työväenyhdistyksen vuonna 1912 eikä enää palannut siihen.⁸⁸ Jostain syystä suutari siirtyi Riisikkalan työväenyhdistykseen, joka toimi Akaan puolella mutta aivan Urjalan ja Kylmäkosken rajan tuntumassa. Lindholm oli jonkin aikaa jopa Riisikkalan yhdistyksen sihteerinä. Pienen kyläyhdistyksen riveihin liittyi myös Lindholmin vanha aatetoveri, entinen kansanedustaja Evert Hokkanen. Hän oli jo aiemmin muuttanut Akaaseen ja etääntynyt urjalalaisista aatetovereistaan.⁸⁹ Maiseman vaihto tarjosi kokeneelle kaksikolle mahdollisuuden jatkaa aktiivista toimintaa aatteen hyväksi.

Kun huomioi Lindholmin aatteellisen radikaaliuden, ei ole yllättävää, että suutari liittyi punakaartiin tammikuussa 1918. Kaartin johtotehtäviin hänellä ei ollut asiaa, mutta ilmeisesti hän osallistui kapinaan ase kädessä. Tämä koitui suutarille kohtalokkaaksi, sillä hänet vangittiin ja suljettiin Hämeenlinnan vankileirille. Matkansa pään Lindholm kohtasi vankileirillä 3. heinäkuuta 1918. Kuolleisuus leirillä oli näihin aikoihin suurimmillaan kulkutautien levitessä heikkokuntoisten vankien keskuudessa. Vain joitakin päiviä ennen Lindholmia kuoli samassa paikassa Evert Hokkanen, ja kesän viikkoina Hämeenlinnassa saivat surmansa kymmenet muutkin urjalalaiset työväenaktiivit.⁹⁰

Punainen terrori yltyi Akaan seudulla poikkeuksellisen laajaksi keväällä 1918, mutta Lindholm kuten Hokkanenkaan tuskin olivat keskeisessä roolissa sen toimeenpanijoina. Lähiseudun porvarilliset kuitenkin varmasti muistivat Lindholmin toimeliaisuuden työväenliikkeessä, mikä epäilemättä vaikutti hänen vangitsemiseensa. Monet vastukset kokenut suutari kuului siihen varhaisten työväenaktiivien joukkoon, jotka työväenliikkeen uuden mobilisaation aikaan 1917–18 eivät enää näyttäneet suuntaa kehitykselle, mutta muiden veteraanien tavoin hän joutui maksamaan kumouksen seurauksista.

Rajoja rikkova suutari ja vaikutusvaltaa etsivä liike

1900-luvun taitteen yhteiskunnallinen kuohunta merkitsi lähtölaukausta urjalalaisen suutarin Vihtori Lindholmin poliittisessa aktivoitumisessa. Lindholm ryhtyi toiminnallaan avoimesti kiistämään

Urjalan kartta. Lähde: Urjalan pitäjänkartta 1900-luvun alusta.

paikallisyhteisön eliitin käsityksiä ja auktoriteettia. Vastarintaisen asenteen ilmaisemiselle tarjosi uudenlaisen kanavan pitäjään perustettu työväenyhdistys, jossa Lindholm alkoi toimeliaasti vaikuttaa vuodesta 1901 alkaen. Aloitekykyinen ja uskalias suutari oli yhdistykselle arvokas voimavara aikakaudella, jolloin maaseudun työväenjärjestöjä vaivasi jäsenistön osaamattomuus ja aktiivisten toimihenkilöiden puute.

Työväenliike edusti Vihtori Lindholmille väylää purkaa tyytymättömyyttä paikallisyhteisön oloihin ja kokemaansa sortoon. Liikkeen toimijana hän hyökkäsi aggressiivisesti pitäjän säätyläisiä ja isäntiä vastaan oman taloudellisen, jopa fyysisen turvallisuutensa ja vankeuden uhalla. Lindholmista tuli Urjalan työväenyhdistykselle eräänlainen ”puskuri”, joka konflikteissa herrojen kanssa otti vastaan kovimmat iskut muun jäsenistön puolesta. Suutarin huonomainaisuus ja radikaalit toimintatavat muodostuivat kuitenkin vähitellen työväenliikkeelle rasitteeksi: välit isäntiin kärjistyivät liikaakin, ja Lindholmin alituiset ongelmat oikeuslaitoksen kanssa rapauttivat

työväenyhdistyksen mainetta. Viimeinen pisara oli Lindholmin paljastuminen suurlakon mainingeissa santarmin kätyriksi, mikä uhkasi työväenliikkeen valtiollisen politiikan uskottavuutta. Seurauksena oli rajoja rikkovan suutarin pikainen kampeaminen ulos Urjalan työväenliikkeen ydinjoukosta.

Suutariin työväenliikkeen sisällä kohdistunut paine ei kuitenkaan estänyt hänen sitkeää pysyttelyään liikkeen liepeillä. Tilaisuuden avautuessa Lindholm liittyi aina uudelleen työväenyhdistykseen ja pyrki luottamustehtäviin. Originelli suutari löysi paikkansa pienistä kyläyhdistyksistä, joissa vaatimukset aatteellisten näkemysten ja toimintatapojen yhdenmukaisuudesta sekä jäsenistön nuhteettomuudesta olivat vähäisemmät kuin liikkeen paikallisessa ytimessä.

Työväenjärjestöjen edustustehtäviin ei Lindholmilla suurlakon jälkeen enää ollut asiaa, sillä liikkeen pyrkimys kohota uskottavaksi toimijaksi kunnallispolitiikassa edellytti kykyä rakentavaan vuoropuheluun pitäjän säätyläisten ja talollisten kanssa. Lindholmin kaltaisen rettelöitsijän näkyvä mukanaolo palveli tätä pyrkimystä huonosti. Ensiaskeliaan ottava paikallinen liike tarvitsi Lindholmia ”miinanraivaajakseen”, mutta vahvistuttuaan liike ei jäänyt kaipaamaan raivaustyön runtelemaa omalaatuista pioneeriaan.

Viitteet

- 1 Ks. esim. Pollari, Mikko et al. (2008). Alamaissäjärjestyksen konkurssi ja avoin tulevaisuus. Teoksessa Haapala, Pertti & Olli Löytty & Kukku Melkas & Marko Tikka (toim.), *Kansa kaikkivaltias. Suurlakko Suomessa 1905*. Teos, Helsinki, 43–45, 73; Mäkipalli, Jani (2005). *Hetken kokemus, kokemuksen kestävyys. Eetu Salinin radikaali ja maltillinen poliittinen linja 1905–19*. Suomen historian pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, 6–7, 46, 97–98; Soikkanen, Hannu (1961). *Sosialismin tulo Suomeen. Ensimmäisen yksikamarisen eduskunnan vaaleihin asti*. WSOY, Porvoo, 270–278.
- 2 Urjalan rippikirjat 1900–1909: Mellolan kylä ja kastettujen luettelo 1868, Urjalan kirkonarkisto.
- 3 Parikka, Raimo (1997). ”Varo veli, topora yksin matkustaa” – Rahvas, vastarinta, politiikka. Teoksessa Parikka, Raimo (toim.), *Työväestö ja kansakunta*. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki, 99–171.
- 4 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”, Urjalan työväenyhdistyksen arkisto, Työväen Arkisto (TA).

- 5 Arkkiveisu ”Yksi aivan uusi huvilaulu Urjalasta. Hämmäläisen suutarin elämänvaiheista”, Anna-Liisa Närväsen hallussa. Arkkiveisu on jäljennetty teoksessa Nummela, Jorma (2006). *Selman tarina*. Urjala, 14–20.
- 6 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”.
- 7 Stark, Laura (2006). Kansallinen herääminen ja sosiaalinen nousu maaseudulla. Tuskaa ja toivoa varhaisissa omaelämäkertoissa. Teoksessa Helsti, Hilikka & Laura Stark & Saara Tuomaala (toim.), *Modernisaatio ja kansan kokemus Suomessa 1860–1960*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 47, 57–59.
- 8 Saarinen, Tuija (2003). *Poikkeusyksilö ja kyläyhteisö. Tutkimus Heikan Jussin (Juho Mäkäräisen) elämästä ja huumorista*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 31–33; ks. myös Knuuttila, Seppo (1990). Yhdeksääkymmentä yhdeksää lajia. Teoksessa Laaksonen, Pekka & Ulla Piela & Pirkko Lahti (toim.), *Hullun kirjoissa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 39–49.
- 9 Hobsbawm, Eric & Scott, Joan W. (1980). Political Shoemakers. *Past and Present* 89, 86–92, 97–98, 104–105.
- 10 Hobsbawm & Scott 1980, 96–97; ks. myös Saarinen 2003, 84–98.
- 11 Vastaanottokirja 1901, nro 19. Bc:15, Hämeenlinnan lääninvankilan arkisto, HMA.
- 12 Arkkiveisu ”Yksi aivan uusi huvilaulu Urjalasta. Hämmäläisen suutarin elämänvaiheista”, Anna-Liisa Närväsen hallussa; ks. myös Nummela 2006, 16–17.
- 13 Talvikäräjät 9.5.1900, § 119, liite ”Ulla” ja syyskäräjät 23.10.1900, § 95, liite ”B”. Urjalan ja Akaan kärjäkunnan varsinaisiasiain pöytäkirjat, Ca2:46, Tammelan tuomiokunnan arkisto, HMA.
- 14 Syyskäräjät 25.10.1901, § 177, liite ”Ulla”. Urjalan ja Akaan kärjäkunnan varsinaisiasiain pöytäkirjat, Ca2:47, Tammelan tuomiokunnan arkisto, HMA.
- 15 Alapuro, Risto (2001). *Suomen synty paikallisena ilmiönä 1890–1933*. Kolmas painos. Tammi, Helsinki, 64–65.
- 16 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”.
- 17 Talvikäräjät 9.5.1900, § 118 ja § 119, sekä syyskäräjät 23.10.1900, § 95. Urjalan ja Akaan kärjäkunnan varsinaisiasiain pöytäkirjat, Ca2:46, Tammelan tuomiokunnan arkisto, HMA; Talvikäräjät 26.3.1901, § 65. Urjalan ja Akaan kärjäkunnan varsinaisiasiain pöytäkirjat, Ca2:47, Tammelan tuomiokunnan arkisto, HMA.
- 18 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”.
- 19 Syyskäräjät 23.10.1900, § 95. Urjalan ja Akaan kärjäkunnan varsinaisiasiain pöytäkirjat, Ca2:46, Tammelan tuomiokunnan arkisto, HMA.
- 20 Urjalan rippikirjat 1900–1909: Mellolan kylä, Urjalan kirkonarkisto.
- 21 Vastaanottokirja 1901, nro 19. Bc:15, Hämeenlinnan lääninvankilan arkisto, HMA.
- 22 *Aamulehti* 19.1.1901, 5.2.1901 ”Työväenyhdistys Urjalaan”; *Kansan Lehti* 7.2.1901 ”Yhdistysten rientoja”; *Länsisuomen Työmies* 9.2.1901 ”Työväenyhdistys Urjalaan”, 18.11.1902 ”Kirje Urjalasta” (Perkaaja).
- 23 *Aamulehti* 5.2.1901 ”Työväenyhdistys Urjalaan”.
- 24 Wrightiläisestä työväenliikkeestä esim. Soikkanen 1961, 21–27; Ala-Kapee, Pirjo & Valkonen, Marjaana (1982). *Yhdessä elämä turvalliseksi. SAK:laisen ammattiyhdistysliikkeen kehitys vuoteen 1930*. SAK, Helsinki, 64–65.
- 25 Talvikäräjät 27.2.1903, § 162. Urjalan ja Akaan kärjäkunnan varsinaisiasiain pöytäkirjat, Ca2:49, Tammelan tuomiokunnan arkisto, HMA.

- 26 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”.
- 27 *Länsisuomen Työmies* 24.10.1901 ”Urjalasta” (Jyskyttävä).
- 28 Talvikäräjät 27.2.1903, § 162, liite ”neSuten”. Urjalan ja Akaan kärjäkunnan
varsinaisiasiain pöytäkirjat, Ca2:49, Tammelan tuomiokunnan arkisto, HMA.
- 29 Talvikäräjät 27.2.1903, § 162. Urjalan ja Akaan kärjäkunnan varsinaisiasiain
pöytäkirjat, Ca2:49, Tammelan tuomiokunnan arkisto, HMA.
- 30 Talvikäräjät 27.2.1903, § 162. Urjalan ja Akaan kärjäkunnan varsinaisiasiain
pöytäkirjat, Ca2:49, Tammelan tuomiokunnan arkisto, HMA.
- 31 Talvikäräjät 27.2.1903, § 162. Urjalan ja Akaan kärjäkunnan varsinaisiasiain
pöytäkirjat, Ca2:49, Tammelan tuomiokunnan arkisto, HMA.
- 32 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”.
- 33 *Länsisuomen Työmies* 18.11.1902 ”Kirje Urjalasta” (Perkaaja); ks. myös Ur-
jalan työväenyhdistyksen anomus sääntöjen vahvistamiseksi 1.10.1902, Saa-
puneiden anomusasioiden diaari 1902, s. 126, Ad:75, Hämeen lääninhallitus
– Lääninkanslia, HMA.
- 34 *Länsisuomen Työmies* 18.11.1902, 27.12.1902 ”Kirje Urjalasta” (Perkaaja);
Tilastollinen taulu Suomen työväenpuolueeseen kuuluvista yhdistyksistä
v. 1903; Härmä, Oskari, Urjalan työväenyhdistyksen historiikki 1902–37,
Urjalan työväenyhdistyksen arkisto, TA.
- 35 Soikkanen 1961, 23–25, 195–207, 338–348; Suodenjoki, Sami & Peltola,
Jarmo (2007). *Köyhä Suomen kansa katkoo kahleittansa. Luokka, liike ja yh-
teiskunta 1880–1918. Vasemmistolainen työväenliike Pirkanmaalla I*. Tampere
University Press, Tampere, 37–41, 68–72, 119.
- 36 Hokkasesta mm. *Punaset II (1908). V. 1908 valittujen sosialidemokratisten
edustajien kuvat ja elämäkerrat*. Työväen Kirjapaino, Helsinki, 16; Korkeamäki,
Esko (1986). *Työväen alkutaival Akaassa*. Toijalan Työväenyhdistys, Toijala,
114–117; Suomen kansanedustajat 1907–2000 -matrikkeli [[http://www.
eduskunta.fi/thwfakta/kematrikkeli/ma1000.html](http://www.eduskunta.fi/thwfakta/kematrikkeli/ma1000.html)], luettu 31.7.2007.
- 37 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”; Härmä, Oskari,
Urjalan työväenyhdistyksen historiikki 1902–37, Urjalan työväenyhdistyksen
arkisto, TA; TMT 113:1698, Kertoja Otto Toivonen. TA; Päivänen, Frank,
Muistelmia 60 vuoten taipaleelta, vihkot 1 ja 2. Juhani Päiväsen hallussa.
- 38 Hokkasen liikkumisesta työmailla Turun seudulla ks. esim. Urjalan rippii-
kirjat 1880–1889: nro 313, Urjalan kirkonarkisto; Suomen kansanedustajat
1907–2000 -matrikkeli [[http://www.eduskunta.fi/thwfakta/kematrikkeli/
ma1000.html](http://www.eduskunta.fi/thwfakta/kematrikkeli/ma1000.html)], luettu 31.7.2007
- 39 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”.
- 40 *Länsisuomen Työmies* 16.6.1903 ”Kirje Urjalasta” (H.....rää).
- 41 *Länsisuomen Työmies* 23.1.1904 ”Palkkakysymystä Urjalassa”.
- 42 *Länsisuomen Työmies* 30.7.1903 ”Kirje Urjalasta” (Sorrettujen puolustaja);
Urjalan kuntakokouksen pöytäkirja 6.2.1904, Urjalan kunnanarkisto; Vihtori
Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”.
- 43 Nousukkaista ks. esim. Haapala, Pertti (1995). *Kun yhteiskunta hajosi. Suomi
1914–1920*. Painatuskeskus, Helsinki, 100–101.
- 44 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”.
- 45 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”; TMT 113:1698,
kertoja Otto Toivonen, TA; TMT 181:124, kertoja Lauri Mäkinen, TA;
Frans Päiväsen muistelmät, vihkot 1: 17, 2: 1, 21 sekä 3: 18, Juhani Päiväsen
hallussa.

- 46 Esim. *Länsisuomen Työmies* 29.10.1903 ”Jatkuvaa vainoa”, 29.12.1903 ”Kirje Urjalasta” (Tylsäpää).
- 47 *Länsisuomen Työmies* 16.6.1903 ”Kirje Urjalasta” (H.....rää), 8.8.1903 ”Kirje Urjalasta” (Tyhmeliini), 13.10.1903 ”Kirje Urjalasta” (Sivulta kuuntelija).
- 48 *Länsisuomen Työmies* 16.6.1903 ”Kirje Urjalasta” (H.....rää).
- 49 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”.
- 50 *Länsisuomen Työmies* 8.8.1903 ”Kirje Urjalasta” (Tyhmeliini).
- 51 Ehrnrooth, Jari (1992). *Sanan vallassa, vihan voimalla. Sosialistiset vallankumousovit ja niiden vaikutus Suomen työväenliikkeessä 1905–1914*. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki, erit. 492–496.
- 52 Talvikäräjät 31.3.1905, § 58. Urjalan ja Akaan kärjäkunnan varsinaisasiain pöytäkirjat, Ca2:51, Tammelan tuomiokunnan arkisto, HMA.
- 53 *Länsisuomen Työmies* 3.1.1905 ”Urjalasta” (Pölkky).
- 54 Talvikäräjät 31.3.1905, § 58. Urjalan ja Akaan kärjäkunnan varsinaisasiain pöytäkirjat, Ca2:51, Tammelan tuomiokunnan arkisto, HMA.
- 55 Talvikäräjät 31.3.1905, § 58. Urjalan ja Akaan kärjäkunnan varsinaisasiain pöytäkirjat, Ca2:51, Tammelan tuomiokunnan arkisto, HMA.
- 56 Talvikäräjät 31.3.1905, § 58. Urjalan ja Akaan kärjäkunnan varsinaisasiain pöytäkirjat, Ca2:51, Tammelan tuomiokunnan arkisto, HMA.
- 57 Syyskäräjät 23.10.1905, § 31. Urjalan ja Akaan kärjäkunnan varsinaisasiain pöytäkirjat, Ca2:51, Tammelan tuomiokunnan arkisto, HMA.
- 58 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”.
- 59 Suurlakon tapahtumista Urjalassa Suodenjoki, Sami (2008). Suurlakon riitaisa yksimielisyys. Teoksessa Haapala, Pertti & Olli Löytty & Kukku Melkas & Marko Tikka (toim.), *Kansa kaikkivaltias. Suurlakko Suomessa 1905*. Teos, Helsinki, 101–120.
- 60 Suodenjoki 2008, 115–119.
- 61 *Hämeen Sanomat* 17.11.1905 ”Kurjaa”; Suodenjoki 2008, 103–104.
- 62 Suodenjoki 2008, 102–105.
- 63 Urjalasta lähetettyjä ilmiantoja sisältävät esim. Saapuneet salaiset kirjeet 1903, aktit 2, 10 ja 11, Hämeen lääninhallitus – Lääninkanslia, HMA.
- 64 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”.
- 65 *Tampereen Sanomat* 30.11.1905 ”Urjala”.
- 66 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”.
- 67 TMT 113:1698. Kertoja Otto Toivonen. TA; Suodenjoki 2008, 105, 119.
- 68 Teräs, Kari (2001). *Arjessa ja liikkeessä. Verkostonäkökulma modernisoituihin työelämän suhteisiin 1880–1920*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 312–313, 332–333; ks. myös Suodenjoki & Peltola 2007, 212–213.
- 69 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”.
- 70 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”; Mellolan työväenyhdistyksen jäsenistä mm. *Hämeen Voima* 19.2.1907 ”Urjala” (V. V.); Mellolan–Taipaleen työväenyhdistyksen pöytäkirjat 1909–1916 ja jäsenluettelo 1909–1914, Kylmäkosken työväenyhdistyksen arkisto.
- 71 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”.
- 72 Honkolan kartanon kivimuurissa pidettyyn keskustelukokoukseen osuustoinnasta viittaa TMT 50:1018, kertoja Otto Suvanto, TA; ks. myös *Hämeen Voima* 10.9.1907 ”Urjala” (Kauko).
- 73 Talvikäräjät 23.4.1907, § 90. Urjalan ja Akaan kärjäkunnan varsinaisasiain pöytäkirjat, Ca2:53, Tammelan tuomiokunnan arkisto, HMA.

- 74 Talvikäräjät 23.4.1907, § 90, ja syyskäräjät 22.11.1907, § 50. Urjalan ja Akaan käräjäkunnan varsinaisiasiain pöytäkirjat, Ca2:53, Tammelan tuomio-
kunnan arkisto, HMA.
- 75 Talvikäräjät 14.3.1908, § 52. Urjalan ja Akaan käräjäkunnan varsinaisiasiain
pöytäkirjat, Ca2:54, Tammelan tuomiokunnan arkisto, HMA.
- 76 Syyskäräjät 28.10.1908, § 23. Urjalan ja Akaan käräjäkunnan varsinaisiasiain
pöytäkirjat, Ca2:55, Tammelan tuomiokunnan arkisto, HMA.
- 77 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”.
- 78 *Yhdenvertaisuus* 29.3.1907; Suodenjoki 2008, 120.
- 79 Esim. Urjalankylän työväenyhdistys Kipinän pöytäkirja 22.2.1906,
26.2.1906, 6.3.1906, 16.4.1906, 22.11.1906, Urjalankylän työväenyhdistys
Kipinän arkisto, TA; *Hämeen Voima* 17.11.1906 ”Urjala” (Urjalan Vikki); ks.
myös Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen viidennen edustajakokouksen
pöytäkirja. Kokous pidetty Oulussa 20–27 p. elokuuta 1906, 384–385,
389–391.
- 80 Sulkunen, Irma (1986). *Raittius kansalaisuskontona. Raittiusliike ja järjestäyty-
minen 1870-luvulta suurlakon jälkeisiin vuosiin*. Suomen Historiallinen Seura,
Helsinki, 228–229.
- 81 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”.
- 82 Mellolan työväenyhdistyksen pöytäkirja 3.1.1909, 17.1.1909, Kylmäkosken
työväenyhdistyksen arkisto; Mellolan työväenyhdistyksen jäsenluettelo 1909,
Kylmäkosken työväenyhdistyksen arkisto.
- 83 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”.
- 84 Esim. *Sosialisti* 1.2.1906 ”Kysykään valtakirjoja”; *Hämeen Voima* 3.11.1906
”Työväen agitatsioni ja keinottelijat”, 18.1.1908 ”Provokatsiooniakol”; Ehrn-
rooth 1992, 281–282, 290.
- 85 Vihtori Lindholmin omaelämäkerta ”Elämän Raunioilla”.
- 86 Mellolan työväenyhdistyksen pöytäkirja 19.12.1909, Kylmäkosken työväen-
yhdistyksen arkisto.
- 87 Mellolan työväenyhdistyksen jäsenluettelot 1909–1911, Kylmäkosken työ-
väenyhdistyksen arkisto.
- 88 Mellolan työväenyhdistyksen jäsenluettelot 1912–1914, Kylmäkosken työ-
väenyhdistyksen arkisto.
- 89 Korkeamäki 1986, 104–105; Terroritilaston kertomus, Akaa, Hämeen lääni,
TA.
- 90 Luettelo sotavankileirillä ja pakkotyölaitoksessa v. 1918–19 kuolleista, Bb 14,
Hämeenlinnan sotavankileiri-pakkotyölaitos, Sotavankilaitoksen arkisto, KA;
Terroritilaston kertomus, Akaa, Toijala ja Urjala, Hämeen lääni, TA; Suomen
sotasurmat 1914–1922 -tietokanta ([http://vesta.narc.fi/cgi-bin/db2www/
sotasurmahaku/input](http://vesta.narc.fi/cgi-bin/db2www/sotasurmahaku/input)), luettu 10.11.2008. Vankileirikuolleisuudesta esim.
Mäkelä, Pentti & Panu Saukkonen & Lars Westerlund (2004). Vankileirien
ja -laitosten kuolintapaukset. Teoksessa Westerlund, Lars (toim.), *Sotaoloissa
vuosina 1914–22 surmansa saaneet*. Tilastoraportti. Valtioneuvoston kanslia,
Helsinki, 115–133.